

Урсула К. Ле Гвин и Ник Геверс

МОЈЕ ПРИЧЕ ПОКРЕЋЕ НЕШТО ДРУГО

Урсула К. Ле Гвин поседује неке особине легенде. Она је ауторка романа који чине темељ модерне научне фантастике и фантастике; она пише необично мудро и грациозно, упадљиво утичући на стил и тематику ових спекулативних жанрова још од краја шездесетих; добитница је многих књижевних награда, а протеклих дванаест година изнова посећује, и то на фасцинантан начин, фикционални миље који је покренуо њену рану популарност која још увек траје...

Ле Гвинова је остварена на више поља: као песник, есејиста, преводац, писац за децу, илустратор, мејнстрим писац, али њен изразити геније лежи у домену фантастике и научне фантастике. То довољно доказују њена два велика циклуса књига, циклуси о Земљоморју (*Earthsea*) и Екумену (*Ekumen*). Земљоморје, царство састављено од мноштва острва, подземне магије, змајева и чаробњака, деликатне ароганције и распрострањене понизности, првобитно је откривено у кључним насловима *Чаробњак Земљоморја* (*A Wizard of Earthsea*, 1968), *Гробнице Аџуана* (*The Tombs of Atuan*, 1971) и *Најдаља обала* (*The Farthest Shore*, 1972), а касније су додати наслови *Техану* (*Tehanu*, 1990), *Приче Земљоморја* (*Tales From Earthsea*, 2001) и *Други вејер* (*The Other Wind*, 2001). Екуменски или Хаински циклус представља комплексну научну фантастику, прожету утопијским претпоставкама и антрополошким рефлексима. Првобитну трилогију дужих повезаних новела – *Роканонов свећ* (*Rocannon's World*, 1966), *Планета изјансија* (*Planet of Exile*, 1966) и *Град ојсена* (*City of Illusions*, 1967) – пратили су романи *Лева рука таме* (*The Left Hand of Darkness*, 1969), *Човек љузних шака* (*The Dispossessed*, 1974), *Свећ се каже шума*, алегориска представа Вијетнамског рата (*The Word for World is Forest*, 1976), и неколико истакнутих прича збирке *Дванаест четврти вејера* (*The Wind's Twelve Quarters*, 1975). У скорије време, непрекидну виталност Екуменског циклуса као лабораторије за социолошке и родне мисаоне експерименте показују збирке прича *Рибар унутрашњеј мора* (*A Fisherman of the Inland Sea*, 1994), *Четири љуја го ојрошјаја* (*Four Ways to Forgiveness*, 1995) и *Рођендан свећа* (*The Birthday of the World*, 2002), те роман *Причање* (*The Telling*, 2000). Романи ове ауторке који не припадају поменутиим циклусима, као што су *Небески сџру* (*The Lathe of Heaven*, 1971) и *Сјално се враћајући кући* (*Always Coming Home*, 1985), такође имају велику вредност, али како њен скорији рад махом обрађује теме Екумена и Земљоморја, на те теме се и овај разговор природно усмерава.

Са Урсулом Ле Гвин сам разменио писма у новембру и децембру 2001. године, у ишчекивању публикације њене нове збирке прича, *Рођендан свећа и грује љрича*, коју је амерички издавач „Харпер Колинс“ објавио у марту 2002. Ле Гвинова је писац суптилног, али снажног става, и питања која сам јој поставио била су намерно провокативна. Она је одговорила енергичношћу којом сам се и надао, кидишући на многе моје претпоставке љубазном дидактичношћу по којој је и позната. Дакле: ако нека од ових питања

делују наивно или грубо, молим те, запамти, читаоче, да су она по својој природи жртвена, и због свега тога би се многи сложили са њиховом премисом. Проза Урсуле Ле Гвин покреће мишљење, а многа од тих мишљења морају бити супротна од њених.

Ник Геверс: *Објавили сте четири нове и важне књиге – Причање, Приче Земљоморја, Други ветар и Рођендан света и друге приче – за мање од две године, а међу њима су и Ваши први романи након романа Техану, где је ово Ваш можда и најплоднији период још од седамдесетих. Чему дујете сте тоу продуктивности?*

Урсула Ле Гвин: Тај ефекат огромне марљивости резултат је необичности издавачке индустрије. Годинама сам писала пратећи свој уобичајени темпо, али нисам била сигурна где да објавим своје рукописе (из различитих разлога: мењали су се уредници, моји агенти, итд.). Мој нови издавач, Харкорт, када је потписао уговор са мном, био је спреман да у врло кратком року штампа све што сам им понудила, али онда се мој стари издавач, Харпер, одједном сетио да сам и даље жива. Тако сам дошла до четири књиге у две године (пет, ако рачунамо *Миша Тома* [Tom Mouse], дуго одлагану књигу за децу, која излази у марту).

Две нове књиге чине приче које сам писала деведесетих, али које нисам укључила у своје збирке које су тада објављене – *Рибар унутрашњеј мора*, *Ошкључавање ваздуха* (Unlocking the Air, 1996), *Сирог* (Searoad, 1991) и *Четири ујута до ојрошијаја*. (Последње две су, као збирке уланчаних кратких прича, за мене скоро исте као романи. Слично томе, књига *Приче Земљоморја* није роман, али без прекида преноси тему циклуса Земљоморја од романа *Техану* до романа *Друи ветар*.) Затим, романи *Причање* и *Друи ветар* објављени су један за другим крајем деценије. Један је дошао полако, други брзо.

Н. Геверс: *Зашто ни знак Вашеј рага последње деценије био је повратак и ревидирање оригиналној Хаинској циклуса и циклуса Земљоморје. Не би требало говорићи преурањено, али да ли мислите да сте сада завршили са овим циклусима, да сте их коначно заокружили?*

У. Ле Гвин: Враћала сам се циклусу Земљоморје и ревидирала га, разјашњавајући одређене нејасноће. Што се тиче света Екумена, чини ми се да је он само додатно истражен.

Не знам да ли сам ишта од тога завршила. Свакако не Екуменски циклус који нема облик и, стога, ни свој крај.

Чини ми се да, по свој прилици, избегавам да изведем закључке, рече она врлуда-во и двосмислено. Волим да врата оставим отворена.

Н. Геверс: *Ваша најновија дела одају ушисак помирљивости: не ради се о компромису између патријарха и шираније, већ о сјајану мушких и женских елемената који су се чинили одвојеним у делима Вашеј средњеј периода рага, поштом романа Стално се враћајући кући и Техану. Да ли сте онекшали? Или Вам се најросио променио идеолошки фокус?*

У. Ле Гвин: Хвала вам – допада ми се та формулација „помирљивост, али не компромис“.

Али, питам се зашто сте уочили да су мушки и женски елементи „одвојени“ у роману *Техану*, али не и у *Чаробњаку Земљоморја* и *Најдаљој обали*, књигама у којима нема женских јунака који носе било какву важност. Зар одсутност не подразумева одвојеност?

Роман *Техану* је почетак правог помирења. Први кораци су увек најтежи.

Што се тиче мушких и женских елемената у романима *Сјално се враћајући кући*, мој став је да су у тој књизи, од свих мојих наслова, поновни сусрети, сарадња и хармонија међу половима (макар за племе Кеш) достигли можда и највиши ниво. Наравно, то неће приметити људи који описују хармонију међу половима само као резултат или супериорности или доминације једног пола над другим. Ти људи инсистирају на томе да се друштво Кеша опише као „матријархат“, што нема никаквог смисла. Очигледно је да је њихова логика следећа: ако није патријархат, онда мора бити матријархат. Хијерархијска организација тешко умире, зар не?

Што се тиче омекшавања – волела бих да будем добра особа без предрасуда, али не желим да омекшам до нивоа сентименталности. Као крушке које труну изнутра. Више бих волела да будем каберне. Само што би то значило да бих морала годинама да останем затворена у боцу...

Што се тиче идеологије, нека иде дођавола. Сва идеологија.

Н. Геверс: *Ово њихово је у складу са преходним: Ваш стил се мењао током времена, од бојајој миџолошко-ејској рејисјра до сведене, прецизно изошјрене дикције Ваше прозе осамдесетих. Сада се чини да се ове две крајности сјајају, смењујући се или мењајући се у стилском њомирењу. Колико је ња фузија намерна?*

У. Ле Гвин: Ништа што радим није потпуно намерно. Али ја радим на својој списатељској вештини врло напорно и свесно. На звуку, току, прецизности, везама и импликацијама својих речи.

Н. Геверс: *Као ујечашљив конјрасј између оријиналних романа циклуса Земљоморје и Екуменској циклуса, са једне сјране, ње њихових новијих насјавака, са друје, намеће се ѡромена од деловања ка ѡсмајрању код ѡшоњих: романи Причање и Други ветар више су конјемлајивни и дискурзивни нејо ишјо их ѡкреће зайлеј. Зашјо је ѡо ѡако?*

У. Ле Гвин: Вероватно зато што сам улазила у седамдесете године живота када сам их писала. Постоји нешто што у људском телу око седамдесете године покреће – снажно, често и заповедно – промену са деловања на посматрање. Деловање у седамдесетој обично доводи до честих јаука. Посматрање, међутим, може да буде задовољавајуће. Како никада нисам била сигурна где моје тело завршава, а почиње мој ум, или обрнуто, не изненађује ме што је стање једног од то двоје довело до сличног стања код другог.

Било како било, никада нисам написала роман који покреће заплет. Дивим се заплету издалека, и то без зависти. Ја то не радим; никада то нисам радила; не желим то да радим; не могу. Моје приче покреће (поприлично споро и неисправно, са паузама за дивљење очигледно небитној декорацији) нешто друго.

Н. Геверс: *Још од романа Стално се враћајући кући, као да њој ираше айсолућну једносйавносй живоћној сйила: јавној, айрарној, одрживој. Друшйво Кеша из шйој романа живи на шйај начин, а шйакви су и људи са йланейше О, шйакав је и Гед, који на остврву Гонћу у йензији чува козе и узјаја реју, и грући. Али, зар није ова идеја сеншйменшйално носшйалићна, а у йоћрешним рукама (Пол Пот) и йрилично ойсна?*

У. Ле Гвин: Да ли можемо да поновимо питање? У њему се налази један исконски проблем, али не могу да понудим одговор на питање у тој форми; оно само нуди одговор или се урушава. Термини које користите су идеолошки обојени и међусобно контрадикторни. „Одржив“ животни стил је „сентиментално носталгичан“?

Човек у неиндустријској привреди који више нема извор прихода, али може да користи мали посед земље, чува козе и (жао ми је, али не сећам се да се у серијалу о Земљоморју појављује репа [репа је била реторичка фигура – Н. Г.] гаји поврће, живину и воће. Шта друго предлагете да ради да би могао да с времена на време нешто и поједе?

Наравно да би само постојање неиндустријске привреде могло да се сматра оним што Ви дефинишете као „сентиментално носталгично“.

Питање носталгије захтева дубље истраживање. Велик део фантастичне и научно-фантастичне књижевности тражи инспирацију у привидно непроменљивој људској чежњи за „мирним краљевством“, вртом који нам је Волтер предлагао да узгајамо. Али у таквом разговору морамо користити речи пажљиво и с поштовањем.

Свако одбијање да се злоупотреба света од стране непромишљене и погрешно примењене технологије прихвати као пожељна/неизбежна може се означити као лудизам. Све праве алтернативе индустријском капитализму могу се одбацити, и одбацују се, као „носталгија“.

Сви идеали су поприлично опасни. Сви идеалисти су опасни: Пол Пот, Жан-Жак Русо, Џеферсон, Лењин, Осама бин Ладен, Фрања Асишки.

Може, међутим, да варира шта је у опасности и у каквој је опасности.

А можда и постоји нека разлика – суптилна, али круцијална – између идеалиста и идеолога.

Н. Геверс: *Судбина Земље у Хаинском циклусу није баш айокалићшйична, али је йрилично мрачна, унишйена и шйеокрайшйска, како је наћовешйено у роману Човек празних шака и дейшйалније ойсано у йричи „Плешући до Ганам“ (“Dancing to Ganam”) и роману Причање. Колико је ова йредсшйава слична Вашим сйварним очекивањима везаним за будућносй йланейше?*

У. Ле Гвин: Не знам. Понекад ми се чини да покушавам да сујеверно избегнем зло тиме што говорим о њему; свакако не сматрам да је моја проза пророчка. Ипак, током целог свог одраслог живота, посматрала сам како неповратно, непоправљиво и немарно уништавамо свој свет – игноришући свако упозорење и занемарујући сваку добронамерну алтернативу, тежећи ка „расту“ и непосредној заради. Тешко је 2001. године живети у Сједињеним Државама и осећати икакву дугорочну наду поводом неумољиве употребе технологије која све више експлоатише и уништава: не толико више

поводом оружја, у овом тренутку, већ поводом технологије која би могла и требало да буде корисна и продуктивна – извори горива, пољопривреда, генетско инжењерство, чак и лекови. А ми се, наравно, и даље размножавамо.

Успон фундаменталистичке фракције код припадника свих вера на свету који се десило током последње две или три деценије, као и спремност многих да поверују у то да је фундаментализам исто што и вера, довели су до мрачних визија теократског друштва.

Могла бих да истакнем да је несрећна Земља коју наговештавам у неким делима Хаинског циклуса могла да буде тек мрачан пролаз на путу ка Земљи у далекој будућности која се види у мојој најоптимистичнијој књизи, *Смјално се враћајући кући*. Верујући у то да немамо другу будућност од оне коју одликују високотехнолошки развој, тренутна експанзија, урбанизација и немилосрдна експлоатација природних и људских ресурса – верујући да морамо наставити да живимо као што сада живимо – људи често посматрају ту књигу као назадну. Она то није. Она посматра, али не гледа уназад. Она представља радикалан покушај размишљања ван актуелних претпоставки и неодобравања тих претпоставки. Она представља покушај да се прикаже истински зрело друштво. Да се замисли „врхунска технологија“ чији принципи не подстичу раст, већ хомеостазу. Да не понуди механички, већ органски модел културе.

Н. Геверс: *Роман Причање може се читати као научнофантастична алеџорија љоложаја Тибетанаца љод кинеском влашћу, или, на ширем љлану, алеџорија сузбијања љтрадиционалне мудросћи љод корџоративним комунизмом, шћио се дешава у целој Кини. Да ли љио значи да је љтаква љтрадиционална мудросћи (која је љио љприроди љтеократска у Тибетџу) неџирешива, или љиошћеђена кришћике?*

У. Ле Гвин: Заправо, није реч о тибетанском будизму, већ о томе шта се десило са праксом и учењем таоизма под Мао Цедунгом, што је и био првенствени подстрек за ту књигу. Шокирало ме је када сам сазнала да би две и по хиљаде година старо штиво, које сабира мисли, веровања, ритуале и уметност, за десет година могло бити – да заправо јесте било – буквално уништено, а шокирало ме је и то што нисам знала за то, премда се то десило током мог одраслог живота. Прогањала ме је грозота, али и моје дуготрајно незнање о томе. Морала сам да пишем о томе, из сопственог бочног угла посматрања.

Не знам зашто питате да ли то „значи“ да је било која традиционална мудрост, или било која теократија, непогрешива или поштеђена критике. Традиција причања у истоименом роману заиста се намеће као флексибилна и прилично доброћудна традиција, веома привлачна јунакињи из чије тачке гледишта се роман посматра, али она и ја и они препуштамо папи да буде непогрешив. У *Причању* не постоји чак ни свештенство: постоје само људи који преузимају ритуалне функције у одређеним тренуцима. У тој традицији нема бога, богова, хијерархијског обожавања или молитве. Пошто је она у постепеном процесу откривања тога, и пошто се ради о врло оштећеној традицији која се тренутно налази у илегалу и једва држи у животу, Сати нема основ по ком може да је критикује, али нема ни ма какав конкретан разлог да то ради. Но, она и даље тражи религиозност какву је познавала на Земљи, а које се гади и којој не верује

из дубине душе. Сигурно роман не приказује Унистичку теократију која влада Земљом као нешто што је мудро, непогрешиво и ван домашаја критике?

Ваше питање звучи као да сте све време мислили на „тибетански будизам“ и да нисте веровали у оно што сам Вам предочавала у роману. То је пример зашто је за праксу „причања“ неопходно много вежбе... јер она подразумева слушање...

Н. Геверс: *Роман Други ветар најокоп завршава процес ојозивања или одмицања – што је зајочело романом Техану и збирком прича Приче Земљоморја – од премиса првобитне трилогије Земљоморја: сама маија је у значајној мери обеснажена. Како намераваће да се сада читају прве три књиге? У њиховом сјоншаном величанству, да ли о њима омишемо, или са накнадним сазнањима?*

У. Ле Гвин: Је ли, Ник, а када сте Ви престали да тучете своју жену?

Претпоставке које сте изнели у првој реченици питања су напросто погрешне, што значи да ја не могу да одговорим на питање, већ само да узвртим новим питањима.

Зашто кажете да је магија обеснажена у последње три књиге циклуса Земљоморје? На основу чега? Јер Гед – појединац, човек који је напустио своју моћ знајући шта чини и зашто то чини – више не поседује способност магије? Зар се Школа на Роуку затворила? Зар су Прастаре силе умрле? Зар су змајеви слетели? Зар Велики мајстор Устројства није и даље у свом Гају Суштине и зар Гај Суштине није стабилно и вечито средиште света?

Нећу да кажем како „намеравам“ да се књиге читају; нити имам нити желим никакву контролу над својим читаоцима, осим, наравно, утицаја самих прича. Различити људи ће читати моје трилогије на другачији начин, и тако би то требало да буде. Прва трилогија је пријемчивија деци, и могу да стану на томе, па да се врате књигама када одрасту и наставе са другом трилогијом.

Али да друга трилогија обеснажује, или опозива, или побива прву, ја је не бих написала.

Друга трилогија проширује прву, која је веома моћна, али ограничена, јер изостава превише садржаја из свог фиктивног света.

Друга трилогија не мења ништа у првој. Она посматра апсолутно исти свет другачијим очима. Скоро да га посматра, рекла бих, користећи оба ока уместо једног.

Све књиге махом представљају фикционална истраживања моћи. Прве три посматрају моћ углавном из угла моћних. Друге три посматрају моћ из угла оних који је не поседују, или оних који виде сопствену моћ као једну од илузија смртности.

Н. Геверс: *Посматрајући приче збирке Рођендан света, видимо да је прича „Сћара Музика и робље“ (“Old Music and the Slave Women”) наставак првобитног циклуса о планети Верел из збирке Четири пута до опроштаја. Да ли ова прича представља итеи иуи до опроштаја на основу сличног обрасца или се она разликује у својој суштини од ранијих прича о планетама Верел и Јеове?*

У. Ле Гвин: Хвала што постављате питања и о новијим насловима. Многи људи то не раде, а мене замара да одговара на питања о романима које сам написала пре тридесет година! Наравно, развила сам лепе и једноставне одговоре на она неизбежна

питања о њима, али помало замуцкујем када говорим о новијим насловима. Прича „Стара Музика и робиње“ јесте пети пут до опроштаја који нисам написала на време да бих га уврстила у ту збирку. Ова прича је, међутим, нешто мрачнија од прве четири. (Видети раније поменуте ставове о идеалистима.) Она представља жаљење над ужасима рата. Старим ратовима, новим ратовима. Гојиним ратовима. Нашим ратовима.

Узгред, напослетку сам дошла до наслова књига као што су *Четири љуца до ојро-шјаја* и *Сирог* – ради се о причама које су природно повезане истим местом и/или темом и/или јунацима. Та књига је збирка уланчаних прича, која прати аналогију са Баховим свитама за виолончело. Збирка уланчаних прича је довољно честа форма, нарочито у научној фантастици, да бих ја желела (само се надај!) да буде препозната као таква – а не да се означава или одбацује као збирка прича, а нарочито не као „преправљена“ збирка. Желела бих да се на њу гледа као на праву и независну прозну форму која је замишљена као таква, а не да су приче само спојене заједно, и да има сопствену интригантну и комплексну естетику.

Н. Геверс: Прича „Ограсњање у Кархиду“ (*“Coming of Age in Karhide”*) је директан, али неочекиван њовраћак у њосњавак романа Лева рука таме. Да ли је она насњавак њој њознајој романа или више анњројолошка фусноја која иде уз њу?

У. Ле Гвин: Па, кратка прича не може да буде наставак романа, али може да потиче из њега (*sequitur*) – зар не? Ако је фуснота, не бих је назвала анњрополошком колико сексуалном. Чинило ми се да је крајње време да до краја уђемо у „кемер-кућу“. Са локалним водичем уместо са једним јадним напетим Земљанином који покушава да схвати шта се дешава и којег све то узнемирује... Роман *Лева рука њаме* пружа читаоцу врло мало прилике да искуси како је то бити двополан, јер је Естревен махом у сомеру; ту се налази једна кратка, али круцијална сцена у којој се појављује кемер, и то махом из Генлијеве тачке гледишта. Желела сам да истражим то као природно, универзално искуство, уместо као чудно, туђинско стање. Те 1968. године, мени и већини читалаца била је потребна тачка гледишта Генлија Аја да би им посредовала чудноватост. Мислим да нам сада то није потребно. (*Si muove lente, eppur si muove!*)⁶

Н. Геверс: Новела „Њињање Сењрија“ (*“The Matter of Seggri”*) можга је и најексњрименњалнији њексњ Вашеј Хаинској циклуса, али и нарочињо радикалан и дирљив њоїлед на огносе међу њоловима. Шњја је инњирисало њакву њосњавак у којој нема мушкараца и Вашу одлуку да уњоњребиње њолико мношњво нарањивних њласова?

У. Ле Гвин: Непрестано сам читала о томе колико се трудноћа са женском децом прекида у Индији, Кини и другим друштвима где су једино мушка деца вредна рођења, и о будућем вишку мушкараца и мању жена уколико се тај тренд настави. Моја изопачена машта разматрала је ту поставку још више и довела до огромног вишка жена, што је, у биолошком смислу, наравно много практичније, али у људском смислу...? Па, ту заправо почиње да ради машта. Стварајући причу. Мноштво прича. Онолико прича колико има људи... Стога, вероватно, и настаје мноштво гласова.

⁶ Итал. „Окреће се полако, али ипак се окреће.“ (Прим. њрев.)

да би прописало или забранило неку склоност или активност – јер мислим да се о томе ради – онда ја вероватно ових дана и не читам нефеминистичке писце научне фантастике. А Ви? Било како било, не волим ни да покушавам да понудим одговор на питање кога највише волим, јер увек изоставим људе које бих желела да поменем, и онда се после нервирам. Дозволите ми да избегнем одговор на ово питање, у реду?

Н. Геверс: *Већ дуже време пишете фасцинантне „интерпланетарне“ социолошке портрете. Када планирате да их уврстите збирку Преседања (Changing Planes)? И који су још пројекти пред Вама?*

У. Ле Гвин: Хвала Вам на овом питању, и хвала што те приче називате фасцинантнима. Бојала сам се да ће оне разбеснети читаоце. Оне су свакако примери за моје огромно необраћање пажње на радњу. Оне ће можда збунити неке моје критичаре који сматрају да моје писање има потенцијал за хумор на нивоу оловног ингота. У сваком случају, рукопис је готов; сада је у рукама агената, издавача, уредника, суђаја, фурија, кога год. Надам се да ће ова збирка бити објављена.

Али термин преседање не подразумева исто оно што је подразумевало пре 11. септембра ове године, зар не?

Тренутно напорно радим на преводу прилично великог дела поезије чилеанске песникиње Габријеле Мистрал. Након тога, *quien sabe?*

Изворник: Nick Gevers. "Driven By A Different Chauffeur: An Interview With Ursula K. Le Guin". <https://www.sfsite.com/03a/ul123.htm>

(С енглеској превео **Драјан Бабић**)